Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
RIMVYDAS NORKUS
της 6ης Μαρτίου 2025 [1]

Υπόθεση C-206/24

YX,
Logística i Gestió Caves Andorranes i Vidal SA
κατά
Ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance,
Directeur général des douanes et droits indirects

[αίτηση του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, Γαλλία)
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προδικαστική παραπομπή – Τελωνειακή ένωση – Επιστροφή ή διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών – Κανονισμός (ΕΟΚ) 1430/79 – Ενωσιακός τελωνειακός κώδικας – Κανονισμός (ΕΕ) 952/2013 – Προϋποθέσεις αυτεπάγγελτης επιστροφής – Προθεσμία τριών ετών από την ημερομηνία γνωστοποίησης της τελωνειακής οφειλής – Γνώση, εκ μέρους των τελωνειακών αρχών, της ταυτότητας των θιγόμενων οικονομικών φορέων και του ποσού που πρέπει να επιστραφεί σε καθέναν εξ αυτών, χωρίς να πρέπει να διενεργήσουν ενδελεχείς έρευνες – Δικαίωμα χρηστής διοικήσεως»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, την οποία υπέβαλε το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, έχει ως αντικείμενο την ερμηνεία του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1430/79 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουλίου 1979, περί της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών [2], όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 3069/86 του Συμβουλίου, της 7ης Οκτωβρίου 1986 [3] (στο εξής: κανονισμός 1430/79), και του άρθρου 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα [4] (στο εξής: κοινοτικός τελωνειακός κώδικας).

2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των YX και Logística i Gestió Caves Andorranes i Vidal SA, πρώην Caves Andorranes SA (στο εξής: Caves Andorranes), εταιρίας του δικαίου της Ανδόρας, και του ministre de l'Économie, des Finances et de la Relance

[1] Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.
[2] ΕΕ ειδ. έκδ. 11/015, σ. 162.
[3] ΕΕ 1986, L 286, σ. 1.
[4] ΕΕ 1992, L 302, σ. 1.

(Υπουργού Οικονομίας, Οικονομικών και Ανάκαμψης, Γαλλία), καθώς και του directeur général des douanes et droits indirects (γενικού διευθυντή τελωνείων και έμμεσων φόρων, Γαλλία), σχετικά με την αυτεπάγγελτη επιστροφή αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών. Οι επίμαχοι τελωνειακοί δασμοί επιβλήθηκαν λόγω εσφαλμένης εφαρμογής των τελωνειακών κανόνων, η οποία διαπιστώθηκε και διορθώθηκε μετά την πάροδο ετών. Συναφώς, οι γαλλικές αρχές ισχυρίζονται κατ' ουσίαν ότι δεν μπορούσαν να προσδιορίσουν οι ίδιες τις θιγόμενες από την επίμαχη διοικητική πρακτική επιχειρήσεις, ούτε να υπολογίσουν τα προς επιστροφή ποσά. Επιπλέον, κατά την άποψή τους, το δικαίωμα απαιτήσεως επιστροφής υπόκειται σε προθεσμίες που καθορίζονται από την τελωνειακή νομοθεσία. Με την προσφυγή της κατά της αρνήσεως επιστροφής των επίμαχων τελωνειακών δασμών, η Caves Andorranes αμφισβητεί την επιχειρηματολογία αυτή.

3. Ειδικότερα, οι διάδικοι εξέφρασαν αποκλίνουσες απόψεις όσον αφορά τόσο το εύρος των υποχρεώσεων έρευνας των τελωνειακών αρχών, όσο και την τριετή αποσβεστική προθεσμία που προβλέπει το δίκαιο της Ένωσης για τη διοικητική διαδικασία επιστροφής. Η υπό κρίση υπόθεση παρέχει στο Δικαστήριο την ευκαιρία να αποφανθεί σχετικά με την αναγκαιότητα επαναφοράς σύμφωνης προς το δίκαιο της Ένωσης καταστάσεως, υπέρ της επιχειρήσεως που έχει υποστεί ζημία, ακόμη και αν έχει παρέλθει σημαντικό χρονικό διάστημα από την τέλεση της διοικητικής παραβάσεως. Με την απόφασή του, το Δικαστήριο θα πρέπει να διευκρινίσει τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να συμβιβαστεί ο σκοπός αυτός με τις επιδιώξεις της ασφάλειας δικαίου και της εύρυθμης λειτουργίας της τελωνειακής διοίκησης.

II. Το νομικό πλαίσιο

A. Ο κανονισμός 1430/79

4. Η ένατη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 1430/79 είχε ως εξής:

«[εκτιμώντας] ότι συντρέχει λόγος να προσδιορισθούν οι λοιποί όροι ουσίας και τύπου από τη συνδρομή των οποίων πρέπει να εξαρτάται η παροχή της εγκρίσεως της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών· ότι, ιδιαίτερα, πρέπει να καθορισθούν οι προθεσμίες μέσα στις οποίες ο ενδιαφερόμενος δύναται να υποβάλει αίτηση γι' αυτόν το σκοπό στις αρμόδιες αρχές […]».

5. Το άρθρο 1 του κανονισμού αυτού προέβλεπε τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός καθορίζει τους όρους βάσει των οποίων οι αρμόδιες αρχές επιστρέφουν ως αχρεωστήτως εισπραχθέντες ή προβαίνουν στη διαγραφή χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών.

2. Κατά την έννοια του παρόντος κανονισμού νοούνται με τον όρο:

[…]

ε) "βεβαίωση χρέους", η πράξη της διοικήσεως με την οποία προσδιορίζεται προσηκόντως το ποσό των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών που πρέπει να εισπραχθεί από τις αρμόδιες αρχές·

[…]».

6. Το άρθρο 2 του εν λόγω κανονισμού όριζε τα εξής:

«1. Επιτρέπεται η επιστροφή ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή η διαγραφή χρέους εισαγωγικών δασμών, καθ' ό μέτρο κρίνεται ικανοποιητικό από τις αρμόδιες αρχές ότι το βεβαιωθέν ποσό των δασμών:

αναφέρεται σε εμπορεύματα για τα οποία δεν γεννήθηκε καμία τελωνειακή οφειλή ή για τα οποία η τελωνειακή οφειλή απεσβέσθη κατά άλλο τρόπο πλην της πληρωμής ή της διαγραφής του ποσού αυτής,

είναι ανώτερο, ανεξαρτήτως λόγου, από εκείνο που νομίμως έπρεπε να εισπραχθεί.

2. Η επιστροφή ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή η διαγραφή χρέους εισαγωγικών δασμών για έναν από τούς λόγους που αναφέρονται στην παράγραφο 1 εγκρίνεται κατόπιν υποβολής αιτήσεως στο αρμόδιο τελωνείο προ τής εκπνοής προθεσμίας τριών ετών, που υπολογίζεται από την ημερομηνία βεβαιώσεως του χρέους των εν λόγω δασμών από την επιφορτισμένη για την είσπραξή τους αρχή.

Η προθεσμία αυτή δεν επιδέχεται καμία παράταση, εκτός εάν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να καταθέσει την αίτησή του μέσα στην εν λόγω προθεσμία λόγω τυχαίου γεγονότος ή ανωτέρας βίας.

Οι αρμόδιες αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή στη διαγραφή χρέους, όταν μόνες τους διαπιστώνουν, μέσα στην προθεσμία αυτή, την ύπαρξη μιας οιασδήποτε από τις καταστάσεις πού αναφέρονται στην παράγραφο 1.»

7. Το άρθρο 15, πρώτο εδάφιο, του ίδιου κανονισμού όριζε τα εξής:

«Η επιστροφή ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή η διαγραφή χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών παρέχεται μόνο σ' αυτό το ίδιο το πρόσωπο που κατέβαλε τους δασμούς αυτούς ή που υποχρεούται στην καταβολή ή σε πρόσωπα που υπεισήλθαν στα δικαιώματα και στις υποχρεώσεις αυτού.»

8. Το άρθρο 16, δεύτερο εδάφιο, του κανονισμού 1430/79 προέβλεπε τα εξής:

«Στην αίτηση πρέπει να επισυνάπτεται κάθε αποδεικτικό στοιχείο που έχει στη διάθεσή του ο αιτών, προκείμενου να καταστεί δυνατό στις αρμόδιες αρχές να αποφασίσουν επί της αιτήσεως αυτής ανάλογα με τους επικαλούμενους από αυτόν λόγους. Όταν οι αρμόδιες αρχές το κρίνουν απαραίτητο, δύνανται να καθορίζουν προθεσμία στον αιτούντα για την προσκόμιση συμπληρωματικών αποδεικτικών στοιχείων.»

9. Ο εν λόγω κανονισμός καταργήθηκε με το άρθρο 251 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα.

Β. Ο κοινοτικός τελωνειακός κώδικας

10. Το άρθρο 236 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα όριζε τα εξής:

«1. Η επιστροφή ή η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών πραγματοποιείται εφόσον αποδεικνύεται ότι κατά τη στιγμή της πληρωμής τους το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως ή ότι το ποσό βεβαιώθηκε κατά παράβαση του άρθρου 220 παράγραφος 2.

Η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών πραγματοποιείται εφόσον αποδεικνύεται ότι κατά τη στιγμή της βεβαίωσής τους το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως ή ότι το ποσό βεβαιώθηκε κατά παράβαση του άρθρου 220 παράγραφος 2.

Δεν χορηγείται επιστροφή ή διαγραφή δασμών, όταν τα γεγονότα που οδήγησαν στην πληρωμή ή τη βεβαίωση ποσού το οποίο δεν οφειλόταν νομίμως προκύπτουν από δόλιο τέχνασμα του ενδιαφερομένου.

2. Η επιστροφή ή η διαγραφή εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών παραχωρείται κατόπιν υποβολής αιτήσεως στο αρμόδιο τελωνείο πριν από την εκπνοή προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία της γνωστοποίησης των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη.

Η προθεσμία αυτή παρατείνεται αν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν κατέθεσε την αίτησή του μέσα στην προθεσμία αυτή λόγω τυχαίου γεγονότος ή ανωτέρας βίας.

Οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή ή τη διαγραφή δασμών όταν οι ίδιες διαπιστώνουν, μέσα στην προθεσμία αυτή, την ύπαρξη μιας από τις καταστάσεις που περιγράφονται στην παράγραφο 1, πρώτο και δεύτερο εδάφιο.»

11. Σύμφωνα με το άρθρο 253, δεύτερο εδάφιο, του εν λόγω κώδικα, αυτός άρχισε να εφαρμόζεται από την 1η Ιανουαρίου 1994.

12. Ο ως άνω κώδικας καταργήθηκε με το άρθρο 186 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 450/2008 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2008, για τη θέσπιση του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα (εκσυγχρονισμένος τελωνειακός κώδικας) (ΕΕ 2008, L 145, σ. 1), ο οποίος, με τη σειρά του, καταργήθηκε με το άρθρο 286 του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 952/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 2013, για τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα (ΕΕ 2013, L 269, σ. 1, και διορθωτικό ΕΕ 2016, L 267, σ. 2) (στο εξής: ενωσιακός τελωνειακός κώδικας).

Γ. Ο ενωσιακός τελωνειακός κώδικας

13. Το άρθρο 116 του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προβλέπει τα εξής:

«1. Με την επιφύλαξη των όρων που καθορίζονται στο παρόν τμήμα, τα ποσά των εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών επιστρέφονται ή διαγράφονται για οποιονδήποτε από τους ακόλουθους λόγους:

α) ποσά επιπλέον του καταβλητέου εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού,

[…]

4. Με την επιφύλαξη των κανόνων αρμοδιότητας για τη λήψη αποφάσεων, οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή ή τη διαγραφή δασμού, όταν οι ίδιες διαπιστώσουν, εντός των προθεσμιών που αναφέρονται στο άρθρο 121 παράγραφος 1, ότι ένα ποσό εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού πρέπει να επιστραφεί ή να διαγραφεί σύμφωνα με τα άρθρα 117, 119 ή 120.

[…]»

14. Το άρθρο 117, παράγραφος 1, του κώδικα αυτού ορίζει τα εξής:

«Το ποσό εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού επιστρέφεται ή διαγράφεται εφόσον το ποσό που αντιστοιχεί στην αρχικώς γνωστοποιηθείσα τελωνειακή οφειλή υπερβαίνει το καταβλητέο ποσό ή η τελωνειακή οφειλή γνωστοποιήθηκε στον οφειλέτη σε αντίθεση προς το άρθρο 102 παράγραφος 1 στοιχείο γ) ή δ).»

15. Το άρθρο 121 του εν λόγω κώδικα, με τίτλο «Διαδικασία επιστροφής και διαγραφής», ορίζει, στην παράγραφο 1, τα εξής:

«Οι αιτήσεις για επιστροφή ή διαγραφή σύμφωνα με το άρθρο 116 υποβάλλονται στις τελωνειακές αρχές εντός των ακόλουθων προθεσμιών:

α) στην περίπτωση επιβολής ποσών εισαγωγικού ή εξαγωγικού δασμού υψηλότερων των καταβλητέων, […], εντός τριών ετών από την ημερομηνία κοινοποίησης της τελωνειακής οφειλής,

[…]

Η προθεσμία που ορίζεται στο πρώτο εδάφιο στοιχεία α) και β) παρατείνεται, εφόσον ο αιτών αποδείξει ότι δεν κατέθεσε αίτηση εντός της καθορισμένης προθεσμίας λόγω απρόβλεπτου γεγονότος ή ανωτέρας βίας.»

16. Σύμφωνα με το άρθρο 288, παράγραφος 2, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, οι παρατιθέμενες στα τρία προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων διατάξεις του εφαρμόζονται από 1ης Μαΐου 2016.

III. Το ιστορικό της διαφοράς, η διαδικασία της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17. Μεταξύ των ετών 1988 και 1991, Ανδορανοί εισαγωγείς εισήγαγαν στην Ανδόρα, μέσω της εταιρίας Ysal, εκτελωνιστή εγκατεστημένου στη Γαλλία, εμπορεύματα προερχόμενα, μεταξύ άλλων, από τρίτες χώρες. Για τις εισαγωγές αυτές κατεβλήθησαν τελωνειακοί δασμοί στη Γαλλία. Ειδικότερα, κατά την εποχή εκείνη, οι γαλλικές τελωνειακές αρχές απαιτούσαν τα προερχόμενα από τρίτες χώρες εμπορεύματα με προορισμό την Ανδόρα να τίθενται σε ελεύθερη κυκλοφορία όταν διέρχονταν από το γαλλικό έδαφος.

18. Στις 23 Ιανουαρίου 1991 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την αιτιολογημένη γνώμη COM(90) 2042 τελικό, με την οποία, αφενός μεν, διαπίστωσε ότι η Γαλλική Δημοκρατία, προβλέποντας την εν λόγω απαίτηση περί θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία[5], είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπείχε βάσει ορισμένων διατάξεων του (τότε) κοινοτικού δικαίου, αφετέρου δε, κάλεσε το εν λόγω κράτος μέλος να συμμορφωθεί με την εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη εντός προθεσμίας 30 ημερών.

[5] Η έννοια της «θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία» ορίζεται στο άρθρο 201, παράγραφος 2, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα. Περιλαμβάνει την είσπραξη κάθε οφειλόμενου εισαγωγικού δασμού· την είσπραξη, ενδεχομένως, άλλων επιβαρύνσεων σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στις οικείες ισχύουσες διατάξεις για την είσπραξη αυτών των επιβαρύνσεων· την εφαρμογή μέτρων εμπορικής πολιτικής, απαγορεύσεων και περιορισμών, εφόσον η εφαρμογή των εν λόγω μέτρων δεν απαιτείται νωρίτερα· και τη διεκπεραίωση των λοιπών προβλεπόμενων διατυπώσεων για την εισαγωγή των εμπορευμάτων. Κατά το άρθρο 201, παράγραφος 3, του εν λόγω κώδικα, η θέση σε ελεύθερη κυκλοφορία προσδίδει σε κάθε μη ενωσιακό εμπόρευμα τον τελωνειακό χαρακτήρα του ενωσιακού εμπορεύματος.

19. Από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι, στις 6 Ιουνίου 1991, το ministère de l'Économie, des Finances et du Budget (Υπουργείο Οικονομίας, Οικονομικών και Προϋπολογισμού, Γαλλία) δημοσίευσε στη *Journal officiel de la République française* ανακοίνωση προς τους εξαγωγείς σχετικά με την κατάργηση της εν λόγω απαιτήσεως περί θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία.

20. Στις 20 Μαΐου 2008, η Ysal άσκησε αγωγή κατά της γαλλικής τελωνειακής αρχής ενώπιον του tribunal d'instance (πρωτοδικείου, Γαλλία), ζητώντας την επιστροφή, εκ μέρους της εν λόγω αρχής, των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών βάσει διασαφήσεων εισαγωγής προς την Ανδόρα που είχαν υποβληθεί μεταξύ 1988 και 1991.

21. Με απόφαση της 15ης Ιουνίου 2010, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε ως απαράδεκτη την αγωγή της Ysal λόγω έλλειψης ενεργητικής νομιμοποίησης και εννόμου συμφέροντος. Η απόφαση αυτή επικυρώθηκε με απόφαση του cour d'appel (εφετείου, Γαλλία) στις 13 Δεκεμβρίου 2011. Με απόφαση της 21ης Ιανουαρίου 2014, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) απέρριψε την αναίρεση που άσκησε η Ysal.

22. Σε χρόνο που δεν προσδιορίζεται, οι ως άνω Ανδορανοί εισαγωγείς, στα δικαιώματα των οποίων υπεισήλθαν οι Caves Andorranes και YX, απέδωσαν στην Ysal τους δασμούς που η τελευταία είχε καταβάλει για λογαριασμό τους.

23. Στις 16 Ιουλίου 2015 οι Caves Andorranes και YX άσκησαν αγωγή κατά τη γαλλικής τελωνειακής αρχής ενώπιον του tribunal de grande instance de Toulouse (πολυμελούς πρωτοδικείου Τουλούζης, Γαλλία), ζητώντας την καταβολή ποσού που αντιστοιχούσε στους αχρεωστήτως εισπραχθέντες από την εν λόγω αρχή τελωνειακούς δασμούς. Με απόφαση της 4ης Ιουλίου 2017, το εν λόγω δικαστήριο απέρριψε τα αιτήματα των Caves Andorranes και YX.

24. Με απόφαση της 10ης Φεβρουαρίου 2020, το cour d'appel de Toulouse (εφετείο Τουλούζης, Γαλλία) επικύρωσε την απόφαση αυτή. Συναφώς, το εφετείο δέχθηκε ότι η τελωνειακή αρχή, προκειμένου να προβεί στην αυτεπάγγελτη επιστροφή που προβλέπεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 1430/79 και στο άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα, έπρεπε να διαθέτει τα αναγκαία στοιχεία για τον προσδιορισμό τόσο του ποσού των προς επιστροφή δασμών όσο και της ταυτότητας εκάστου υποχρέου, και τούτο χωρίς να πρέπει να διενεργήσει δυσανάλογες έρευνες.

25. Κατά της αποφάσεως αυτής, οι Caves Andorranes και YX άσκησαν αναίρεση ενώπιον του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου), ήτοι του αιτούντος δικαστηρίου, προς στήριξη της οποίας ισχυρίζονται, κατ' ουσίαν, ότι το cour d'appel de Toulouse (εφετείο Τουλούζης), με την από 10 Φεβρουαρίου 2020 απόφασή του, παρέβη το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 1430/79. Κατά την άποψή τους, η προβλεπόμενη από τη διάταξη αυτή υποχρέωση αυτεπάγγελτης επιστροφής υπόκειται αποκλειστικώς και μόνον στην τήρηση προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία γνωστοποίησης των τελωνειακών δασμών στον οφειλέτη. Αντιθέτως, η εν λόγω διάταξη δεν προβλέπει ότι οι τελωνειακές αρχές πρέπει να έχουν στη διάθεσή τους τα στοιχεία σχετικά με το ποσό των εν λόγω δασμών και την ταυτότητα εκάστου υποχρέου. Συνεπώς, το cour d'appel de Toulouse (εφετείο Τουλούζης) αξίωσε για την εφαρμογή της ως άνω διατάξεως μια πρόσθετη προϋπόθεση την οποία αυτή δεν προέβλεπε.

26. Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι η γαλλική τελωνειακή αρχή υποστηρίζει ότι δύναται να επιστρέψει αυτεπαγγέλτως τους εισαγωγικούς ή εξαγωγικούς δασμούς μόνον εάν έχει στη διάθεσή της όλα τα στοιχεία βάσει των οποίων να μπορεί να διαπιστώσει ότι οι δασμοί αυτοί

εισπράχθηκαν αχρεωστήτως και ότι πρέπει να επιστραφούν. Δεν είναι δε δυνατόν να της ζητηθεί να διενεργήσει ενδελεχείς έρευνες για τον προσδιορισμό του ποσού των δασμών που πρέπει να επιστραφούν σε κάθε θιγόμενο οικονομικό φορέα.

27. Το αιτούν δικαστήριο ζητεί, ως εκ τούτου, να διευκρινιστεί αν οι διατάξεις του άρθρου 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 1430/79 και του άρθρου 236, παράγραφος 2, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα έχουν την έννοια ότι η αρμόδια αρχή υποχρεούται να προβεί αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή των μη νομίμως οφειλομένων τελωνειακών δασμών μόνον εάν διαθέτει, προς τούτο, όλα τα αναγκαία στοιχεία και, σε περίπτωση που δεν τα διαθέτει, εάν δεν χρειάζεται να διενεργήσει δυσανάλογες έρευνες.

28. Κατά το αιτούν δικαστήριο εγείρεται επίσης το προκαταρκτικό ζήτημα αν η αυτεπάγγελτη επιστροφή εκ μέρους της τελωνειακής αρχής μπορεί να πραγματοποιηθεί μετά την παρέλευση προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία γνωστοποίησης των δασμών στον οφειλέτη. Υπό το πρίσμα της αποφάσεως της 14ης Ιουνίου 2012, CIVAD (C-533/10, EU:C:2012:347, σκέψη 21), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 236, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα προβλέπει χρονικό όριο τριών ετών για την επιστροφή των μη νομίμως οφειλομένων δασμών, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 1430/79 έχει την έννοια ότι οι αρμόδιες αρχές δεν δύνανται πλέον, μετά την παρέλευση της προθεσμίας αυτής, να προβούν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή, τούτο δε ακόμη και αν αποδεικνύεται ότι διαπίστωσαν, μέσα στην εν λόγω προθεσμία, ότι οι δασμοί αυτοί δεν οφείλονταν νομίμως.

29. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, του [κανονισμού 1430/79], του οποίου το περιεχόμενο επαναλαμβάνεται στο άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του [κοινοτικού τελωνειακού κώδικα], έχει την έννοια ότι οι αχρεωστήτως εισπραχθέντες από τελωνειακή αρχή τελωνειακοί δασμοί επιστρέφονται αυτεπαγγέλτως μόνον εντός προθεσμίας τριών ετών, η οποία υπολογίζεται από την ημερομηνία βεβαιώσεως της οφειλής εκ μέρους της αρμόδιας για την είσπραξη των δασμών αρχής, ή [έχει την έννοια] ότι η τελωνειακή αρχή πρέπει να είναι σε θέση να διαπιστώσει, εντός τριών ετών από την επέλευση του γενεσιουργού της οφειλής γεγονότος, ότι οι δασμοί δεν οφείλονταν;

2) Πρέπει να γίνει δεκτό ότι το άρθρο 2, παράγραφος 2, του [κανονισμού 1430/79], του οποίου το περιεχόμενο επαναλαμβάνεται στο άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του [κοινοτικού τελωνειακού κώδικα], έχει την έννοια ότι η αυτεπάγγελτη επιστροφή τελωνειακών δασμών που εισπράχθηκαν αχρεωστήτως από την τελωνειακή αρχή τελεί υπό την προϋπόθεση να γνωρίζει η αρχή αυτή την ταυτότητα των συγκεκριμένων οικονομικών φορέων καθώς και τα ποσά που πρέπει να επιστραφούν σε καθέναν εξ αυτών, χωρίς να απαιτούνται ενδελεχείς ή δυσανάλογες έρευνες εκ μέρους της τελωνειακής αρχής;»

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

30. Η από 13 Μαρτίου 2024 απόφαση περί παραπομπής περιήλθε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 17 Μαρτίου 2024.

31. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή εντός της προθεσμίας που προβλέπει το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

32. Κατά τη γενική συνεδρίαση της 5ης Νοεμβρίου 2024, το Δικαστήριο αποφάσισε να μη διεξαχθεί επ' ακροατηρίου συζήτηση.

V. Νομική ανάλυση

A. Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

33. Πέραν της θεσπίσεως κοινού δασμολογίου, η δημιουργία τελωνειακής ένωσης βάσει του άρθρου 28 ΣΛΕΕ απαιτεί επίσης την ενοποίηση των γενικών τελωνειακών κανόνων και των αντίστοιχων τελωνειακών διαδικασιών για την είσπραξη, την αναστολή ή την απαλλαγή από τους εισαγωγικούς δασμούς. Σε διαφορετική περίπτωση, οι διαφορές μεταξύ των εθνικών τελωνειακών ρυθμίσεων θα μπορούσαν να παρεμποδίσουν την κυκλοφορία των εμπορευμάτων εντός της ενιαίας αγοράς. Επομένως, πρωταρχικός σκοπός ήταν η εναρμόνιση των τελωνειακών νομοθεσιών των κρατών μελών. Ωστόσο, η εναρμόνιση του τελωνειακού δικαίου μέσω πολυάριθμων μεμονωμένων ρυθμίσεων επί διαφόρων θεμάτων οδήγησε σε νομικό κατακερματισμό[6]. Μόλις την 1η Ιανουαρίου 1994 τέθηκε σε εφαρμογή, σε υπερεθνικό επίπεδο, μία ενιαία νομοθεσία περί τελωνειακών διαδικασιών, με τη θέσπιση του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα. Ο ενωσιακός τελωνειακός κώδικας, ο οποίος ισχύει από τις 9 Οκτωβρίου 2013, εφαρμόζεται από 1ης Μαΐου 2016[7]. Από την πλευρά της, η εθνική νομοθεσία ρυθμίζει την οργάνωση της τελωνειακής διοίκησης, η οποία είναι υπεύθυνη για τη διοικητική εφαρμογή του τελωνειακού δικαίου της Ένωσης.

34. Πρέπει να υπομνησθεί ότι, κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο α', ΣΛΕΕ, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποκλειστική αρμοδιότητα όσον αφορά την τελωνειακή ένωση και ότι, κατά το άρθρο 1, παράγραφος 1, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, ο εν λόγω κώδικας πρέπει να εφαρμόζεται ομοιόμορφα σε ολόκληρο το τελωνειακό έδαφος της Ένωσης. Συνεπώς, η είσπραξη των τελωνειακών δασμών από τα κράτη μέλη εξ ονόματος της Ένωσης επί των εμπορευμάτων που εισάγονται στο τελωνειακό έδαφος της Ένωσης υπόκειται μόνο στην ευρωπαϊκή νομοθεσία βάσει της αρχής της υπεροχής του δικαίου της Ένωσης[8], όπερ σημαίνει ότι, εν προκειμένω, το επίμαχο κράτος μέλος, ήτοι η Γαλλία, εφαρμόζει τις σχετικές διατάξεις του δικαίου της Ένωσης, και ειδικότερα τις διατάξεις περί διαμετακόμισης και επιστροφής των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών, αντί οποιασδήποτε διατάξεως της εθνικής του νομοθεσίας που ενδέχεται να παρεκκλίνει από τον ενωσιακό τελωνειακό κώδικα.

35. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα πραγματικά περιστατικά της διαφοράς της κύριας δίκης έλαβαν χώρα πριν από 30 και πλέον έτη και ότι πολλές υποθέσεις ήχθησαν ενώπιον των γαλλικών δικαστηρίων. Για τον λόγο αυτόν, το αιτούν δικαστήριο μνημονεύει στα ερωτήματά του τόσο το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού 1430/79 όσο και το άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα. Οι διατάξεις αυτές, το περιεχόμενο των οποίων επαναλαμβάνεται πλέον στο άρθρο 116, παράγραφος 4, σε συνδυασμό με το άρθρο 121,

6 Lux, H., *Handbuch des EU-Wirtschaftsrechts*, Dauses/Ludwigs, Μόναχο, 2024, C.C. II. 29, όπου παρέχεται σύντομη ιστορική αναδρομή σχετικά με τη θέσπιση του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα.

7 Βλ. σημεία 11, 12 και 16 των παρουσών προτάσεων.

8 Βλ. απόφαση της 24ης Ιουνίου 2019, Popławski (C-573/17, EU:C:2019:530, σκέψεις 58 και 61).

παράγραφος 1, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, ήταν ratione temporis εφαρμοστέες στις κρίσιμες, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, χρονικές περιόδους. Συναφώς, θα ήθελα να επισημάνω ότι οι προαναφερθείσες διατάξεις διαφέρουν μόνον ως προς τη διατύπωσή τους, ενώ *το κανονιστικό τους περιεχόμενο παρέμεινε αμετάβλητο*. Για τον λόγο αυτόν, προς διευκόλυνση της ανάγνωσης των παρουσών προτάσεων, θα αναφερθώ περισσότερο στα *κοινά στοιχεία της ρύθμισης σχετικά με τη διαδικασία επιστροφής*. Φρονώ ότι η προσέγγιση αυτή είναι εύλογη κατά μείζονα λόγο διότι η ερμηνεία που προτείνω μπορεί να έχει εφαρμογή και σε παρόμοιες περιπτώσεις στις οποίες είναι εφαρμοστέες οι επί του παρόντος ισχύουσες διατάξεις του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα [9].

36. Χάριν πληρότητας, επισημαίνω ότι, κατά πάγια νομολογία, οι διαδικαστικοί κανόνες εφαρμόζονται γενικώς επί όλων των διαφορών που εκκρεμούν κατά τον χρόνο της ενάρξεως της ισχύος τους, σε αντίθεση με τους ουσιαστικούς κανόνες, οι οποίοι ερμηνεύονται συνήθως ως μη διέποντες τις διαμορφωθείσες προ της ενάρξεως της ισχύος τους καταστάσεις [10]. Για τους σκοπούς της παρούσας ανάλυσης, πρέπει να γίνει δεκτό ότι αποτελεί ουσιαστικό κανόνα η διάταξη που καθορίζει *τις προϋποθέσεις που διέπουν τη θεμελίωση και τη γένεση του δικαιώματος επιστροφής*, ενώ στους διαδικαστικούς κανόνες περιλαμβάνονται *οι διατάξεις που προβλέπουν τις προϋποθέσεις ασκήσεως του δικαιώματος αυτού*, και ιδίως την προθεσμία για την υποβολή αιτήσεως επιστροφής ή για την εκ μέρους των αρχών διαπίστωση της συνδρομής μιας εκ των περιστάσεων που δικαιολογούν την επιστροφή.

37. Η υπό κρίση υπόθεση εγείρει διάφορα νομικά ζητήματα τα οποία συνδέονται εγγενώς μεταξύ τους. Σε γενικές γραμμές, τα ζητήματα αυτά μπορούν να ομαδοποιηθούν σε τρεις διαφορετικούς θεματικούς άξονες που αφορούν: i) το εύρος της υποχρεώσεως της τελωνειακής αρχής να επιστρέψει αυτεπαγγέλτως μη οφειλόμενους τελωνειακούς δασμούς, ii) τη διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται όταν η υποχρέωση επιστροφής πηγάζει από τη διαπίστωση ότι δεν υφίσταται νομικό έρεισμα για την απαίτηση καταβολής των μη οφειλόμενων τελωνειακών δασμών, iii) τον νομοθετικό σκοπό της προβλεπόμενης από την τελωνειακή νομοθεσία τριετούς προθεσμίας. Για λόγους σαφήνειας και ορθολογισμού, προτείνω τα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο να εξεταστούν από κοινού. Θα τα αναλύσω στο πλαίσιο της παρουσίασης των εν λόγω θεματικών αξόνων.

Β. Επί του παραδεκτού

38. Πριν προχωρήσω στην εξέταση των ζητημάτων της ουσίας, φρονώ ότι είναι αναγκαίο να εξεταστεί εν συντομία το ζήτημα του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως. Ακόμη και αν κανείς εκ των μετεχόντων στη διαδικασία δεν προβάλλει την ένσταση απαραδέκτου, μπορεί να τεθεί το ζήτημα αν η απάντηση στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης. Δεδομένου ότι η τελωνειακή νομοθεσία προβλέπει τριετή προθεσμία για την υποβολή αιτήσεων επιστροφής αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών και ότι τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση διαφοράς έλαβαν χώρα πριν από 30 και πλέον έτη, τα ερωτήματα αυτά φαίνονται, εκ πρώτης όψεως, αλυσιτελή.

[9] Το Δικαστήριο επισημαίνει συχνά στις αποφάσεις του ότι εφόσον το κανονιστικό περιεχόμενο μιας συγκεκριμένης διατάξεως επαναλαμβάνεται σε διάταξη που τη διαδέχεται, η ίδια ερμηνεία ισχύει και για την τελευταία αυτή διάταξη (βλ. απόφαση της 13ης Δεκεμβρίου 2007, Bayerischer Rundfunk κ.λπ., C-337/06, EU:C:2007:786, σκέψη 30).

[10] Βλ. απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2006, Molenbergnatie (C-201/04, EU:C:2006:136, σκέψη 31 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

39. Κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, τα σχετικά με την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης προδικαστικά ερωτήματα που έχει υποβάλει το εθνικό δικαστήριο, εντός του νομοθετικού και πραγματικού πλαισίου το οποίο αυτό προσδιορίζει με δική του ευθύνη και την ακρίβεια του οποίου δεν οφείλει να ελέγξει το Δικαστήριο, απολαύουν τεκμηρίου λυσιτέλειας. Το Δικαστήριο μπορεί να αρνηθεί να αποφανθεί επί αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που έχει υποβάλει εθνικό δικαστήριο μόνον όταν προδήλως προκύπτει ότι η ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης που ζητεί το εθνικό δικαστήριο δεν έχει καμία σχέση με το υποστατό ή το αντικείμενο της διαφοράς της κύριας δίκης, όταν το πρόβλημα είναι υποθετικής φύσεως ή επίσης όταν το Δικαστήριο δεν διαθέτει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που είναι αναγκαία προκειμένου να δώσει χρήσιμη απάντηση στα ερωτήματα που του υποβλήθηκαν [11].

40. Εκτιμώ ότι τα ερωτήματα που έχει υποβάλει το αιτούν δικαστήριο δεν είναι υποθετικά, διότι, κατά τη γνώμη μου, η ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν τις υποχρεώσεις των τελωνειακών αρχών στο πλαίσιο της διαδικασίας επιστροφής μπορεί να φανεί χρήσιμη και για την αποσαφήνιση του ζητήματος κατά πόσον η Caves Andorranes *έχει δικαίωμα προς αποζημίωση λόγω παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης* σύμφωνα με τις αρχές που έχουν διατυπωθεί στη νομολογία του Δικαστηρίου. Από ορισμένα στοιχεία προκύπτει ότι η Caves Andorranes θα μπορούσε να επιδιώξει την ικανοποίηση του δικαιώματος αυτού, τουλάχιστον επικουρικώς [12]. Κατά συνέπεια, τα στοιχεία ερμηνείας σχετικά με *κάθε ζήτημα που αφορά την αυτεπάγγελτη επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών* τα οποία θα προκύψουν από την εκδοθησομένη απόφαση του Δικαστηρίου μπορεί να είναι χρήσιμα για την επίλυση της διαφοράς σε περίπτωση που η αναιρεσείουσα της κύριας δίκης επικαλεστεί *ευθύνη της γαλλικής τελωνειακής αρχής για ενδεχόμενη παραβίαση του δικαίου της Ένωσης* [13].

41. Για τους λόγους που ανέφερα στα προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων, η ανάλυση πρέπει να εκκινήσει από την παραδοχή ότι η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι παραδεκτή.

Γ. Επί της ουσίας

1. Η υποχρέωση της τελωνειακής αρχής να επιστρέψει αυτεπαγγέλτως μη οφειλόμενους δασμούς

42. Η τελωνειακή νομοθεσία της Ένωσης προβλέπει δύο διαφορετικές μεθόδους επιστροφής των μη οφειλόμενων εισαγωγικών δασμών. Η πρώτη απαιτεί προηγούμενη υποβολή σχετικής αιτήσεως προς το οικείο τελωνείο πριν από την παρέλευση προθεσμίας τριών ετών από την ημερομηνία βεβαιώσεως των αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών, ενώ η δεύτερη είναι αποτέλεσμα αυτόβουλης ενέργειας της τελωνειακής αρχής, η οποία οφείλει να προβεί αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή, εφόσον διαπιστώσει, μέσα στην ίδια προθεσμία, τη συνδρομή μιας εκ των καταστάσεων που δικαιολογούν την επιστροφή.

43. Η υπό κρίση υπόθεση αφορά τη *δεύτερη μέθοδο*. Συναφώς, πρέπει κατ' αρχάς να σημειωθεί ότι η τελωνειακή νομοθεσία προβλέπει *γενική υποχρέωση επιστροφής* όταν πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις, στις οποίες θα αναφερθώ κατωτέρω. Πιο συγκεκριμένα, τόσο από το άρθρο 2,

[11] Βλ. απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 2008, Cartesio (C-210/06, EU:C:2008:723, σκέψη 67).

[12] Ο πρώτος γενικός εισαγγελέας του τμήματος εμπορικών, χρηματοπιστωτικών και οικονομικών υποθέσεων του Cour de cassation (Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου) κάνει λόγο για τη δυνατότητα αυτή στη γνωμοδότησή του που περιλαμβάνεται στην ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου σχηματισθείσα δικογραφία.

[13] Βλ. απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 2022, Ministre de la Transition écologique και Premier ministre (Ευθύνη του Δημοσίου για την ατμοσφαιρική ρύπανση) (C-61/21, EU:C:2022:1015, σκέψεις 34 επ.).

παράγραφος 1, του κανονισμού 1430/79 όσο και από το άρθρο 236, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα προκύπτει ότι «η επιστροφή πραγματοποιείται», ενώ το άρθρο 116, παράγραφος 1, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προβλέπει ότι τα ποσά των εισαγωγικών δασμών «επιστρέφονται» για έναν από τους λόγους που ορίζει η νομοθεσία.

44. Μεταξύ των προϋποθέσεων υπό τις οποίες παρέχεται δικαίωμα επιστροφής και οι οποίες, υπό την επιφύλαξη της εκτιμήσεως στην οποία οφείλει να προβεί το αιτούν δικαστήριο, μπορούν να έχουν εφαρμογή στην υπό κρίση περίπτωση, περιλαμβάνεται η περίσταση ότι «δεν γεννήθηκε καμιά τελωνειακή οφειλή», κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1430/79, ή ότι, κατά τη στιγμή της πληρωμής των τελωνειακών δασμών, «το ποσό τους δεν οφειλόταν νομίμως», κατά το άρθρο 236, παράγραφος 1, του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα. Το άρθρο 116, παράγραφος 1, στοιχεία α′, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα προβλέπει, με τη σειρά του, επιστροφή για τον λόγο ότι εισπράχθηκαν «ποσά επιπλέον του καταβλητέου εισαγωγικού δασμού». Παρά την κάπως διαφορετική διατύπωσή τους, οι διατάξεις αυτές έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό ότι αφορούν κατ' ουσίαν μια κατάσταση στην οποία *η διοίκηση έχει εισπράξει τελωνειακό δασμό χωρίς νόμιμη αιτιολογία*. Δεδομένου ότι οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν τις προϋποθέσεις που διέπουν τη θεμελίωση και τη γένεση του δικαιώματος επιστροφής, αποτελούν *ουσιαστικούς κανόνες*.

45. Οι εν λόγω ουσιαστικοί κανόνες πρέπει να διακριθούν από τους *διαδικαστικούς κανόνες*, οι οποίοι διαδραματίζουν κρίσιμο ρόλο στην υπό κρίση υπόθεση. Πρόκειται για τις διατάξεις που μνημονεύονται στο σημείο 35 των παρουσών προτάσεων, οι οποίες, όπως ήδη επισήμανα, δεν μεταβλήθηκαν ως προς το κανονιστικό τους περιεχόμενο, καθόσον προβλέπουν, κατ' ουσίαν, ότι «οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή […] όταν οι ίδιες διαπιστώνουν, μέσα στην προθεσμία αυτή, [ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις για μια τέτοια ενέργεια]». Για την ερμηνεία της επίμαχης ρυθμίσεως απαιτούνται ορισμένες παρατηρήσεις εκ μέρους μου. Στο πλαίσιο αυτό, θα χρησιμοποιήσω τις ερμηνευτικές μεθόδους που αναγνωρίζονται στη νομολογία του Δικαστηρίου. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, για την ερμηνεία διατάξεως του δικαίου της Ένωσης πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι μόνον το γράμμα της, αλλά και το πλαίσιο στο οποίο αυτή εντάσσεται, καθώς και οι στόχοι και ο σκοπός που επιδιώκει η πράξη της οποίας αποτελεί μέρος. Το ιστορικό της θέσπισης μιας διάταξης του δικαίου της Ένωσης μπορεί επίσης να παρέχει κρίσιμα στοιχεία για την ερμηνεία της[14].

46. Βάσει των ανωτέρω, φρονώ ότι από το ίδιο το γράμμα των διατάξεων αυτών («προβαίνουν αυτεπαγγέλτως») επιβεβαιώνεται, πρώτον, ότι η τελωνειακή αρχή οφείλει να ενεργήσει εξ ιδίας πρωτοβουλίας και, δεύτερον, ότι *το γεγονός βάσει του οποίου διαπίστωσε ότι οι τελωνειακοί δασμοί εισπράχθηκαν αχρεωστήτως* πρέπει να έχει επέλθει εντός της τριετούς προθεσμίας («μέσα στην προθεσμία αυτή»). Κατά τη γνώμη μου, είναι προφανές ότι η συγκεκριμένη ρύθμιση δεν πρέπει να νοηθεί υπό την έννοια ότι και η ίδια η επιστροφή πρέπει να πραγματοποιηθεί μέσα στην εν λόγω προθεσμία.

47. Από συστηματικής απόψεως, φρονώ ότι η ερμηνεία αυτή, όσον αφορά την αυτεπάγγελτη επιστροφή, επιρρωννύεται από την ερμηνεία των διατάξεων που αφορούν την πρώτη μέθοδο επιστροφής των μη οφειλόμενων εισαγωγικών δασμών, ήτοι τη διαδικασία επιστροφής κατόπιν αιτήσεως. Κατά τη ρύθμιση αυτή, «η επιστροφή εγκρίνεται κατόπιν υποβολής αιτήσεως στο αρμόδιο τελωνείο *πριν από την εκπνοή προθεσμίας τριών ετών*»[15] που αρχίζει, ανάλογα με το

[14] Βλ. απόφαση της 29ης Ιουλίου 2024, Asociația Crescătorilor de Vaci «Bălțată Românească» Tip Simmental (C-286/23, EU:C:2024:655, σκέψη 38).

[15] Η υπογράμμιση δική μου.

κείμενο που λαμβάνεται υπόψη, από την ημερομηνία «βεβαιώσεως του χρέους των εν λόγω δασμών από την επιφορτισμένη για την είσπραξή τους αρχή», από την ημερομηνία της «γνωστοποίησης των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη» ή από την ημερομηνία «κοινοποίησης της τελωνειακής οφειλής». Κατ' εξαίρεση, η προθεσμία αυτή παρατείνεται εάν ο ενδιαφερόμενος αποδείξει ότι δεν μπόρεσε να καταθέσει την αίτησή του εντός της εν λόγω προθεσμίας λόγω τυχαίου γεγονότος ή ανωτέρας βίας.

48. Ανεξαρτήτως των διαφορών στη διατύπωση των επίμαχων διατάξεων, είναι προφανές ότι ο νομοθέτης της Ένωσης θέλησε επίσης, κατά τη ρύθμιση της συγκεκριμένης μεθόδου επιστροφής, να ορίσει προθεσμία τριών ετών εντός της οποίας οι αρχές όφειλαν να διαπιστώσουν ότι η είσπραξη των τελωνειακών δασμών ήταν εσφαλμένη. Με άλλα λόγια, στο πλαίσιο της μεθόδου αυτής, η αίτηση που υποβάλλει ο οφειλέτης είναι *το μέσο διά του οποίου οι αρχές λαμβάνουν γνώση* των περιστάσεων που θεμελιώνουν δικαίωμα επιστροφής και τις υποχρεώνουν να ενεργήσουν. Από την άλλη πλευρά, από την επισκόπηση των ως άνω διατάξεων προκύπτει ότι η μέθοδος αυτή δεν προβλέπει καμία συγκεκριμένη προθεσμία για την πραγματοποίηση της επιστροφής. Επομένως, η λογική στην οποία στηρίζεται η ρύθμιση των δύο μεθόδων περί των οποίων έγινε λόγος στα προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων είναι σε μεγάλο βαθμό παρόμοια.

49. Κατά συνέπεια, εάν μια τέτοια αίτηση υποβληθεί λίγο *πριν* από την εκπνοή της τριετούς προθεσμίας, η διοίκηση μπορεί κάλλιστα να προβεί στην επιστροφή σε μεταγενέστερο χρόνο, δηλαδή μετά την παρέλευση της εν λόγω προθεσμίας, χωρίς να παραβεί την τελωνειακή νομοθεσία της Ένωσης. Η ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου, καθόσον το Δικαστήριο έκρινε, στην απόφαση C & J Clark International, ότι από το άρθρο 236 του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα προκύπτει ότι, «κατ' αρχήν και εκτός τυχαίου γεγονότος ή ανωτέρας βίας, η επιστροφή δασμών που δεν οφείλονταν νομίμως κατά τον χρόνο της καταβολής τους μπορεί να λάβει χώρα, μετά την παρέλευση προθεσμίας τριών ετών από τη γνωστοποίηση του ποσού των εν λόγω δασμών στον οφειλέτη, *μόνον εάν ο οφειλέτης έχει υποβάλει νομίμως, εντός της προθεσμίας αυτής, σχετική αίτηση* προς τις εθνικές τελωνειακές αρχές» [16].

50. Επιπροσθέτως, το Δικαστήριο έκρινε, στην παλαιότερη απόφαση CIVAD, η οποία αφορούσε περίπτωση στην οποία η αίτηση επιστροφής είχε υποβληθεί *μετά* την εκπνοή της εν λόγω προθεσμίας, ήτοι εκπροθέσμως, ότι «οικονομικός φορέας *δεν [θα] μπορ[ούσε], κατ' αρχήν, να ζητήσει την επιστροφή δασμών* αντιντάμπινγκ τους οποίους κατέβαλε […] και ως προς τους οποίους η τριετής προθεσμία του άρθρου 236, παράγραφος 2, [του κοινοτικού τελωνειακού κώδικα] έχει εκπνεύσει» [17]. Από τις ανωτέρω διευκρινίσεις προκύπτει ότι η επίμαχη ρύθμιση προϋποθέτει ότι οι αρχές πρέπει να διαπιστώσουν, εντός της ως άνω προθεσμίας, την έλλειψη νομικού ερείσματος για την είσπραξη των εισαγωγικών δασμών, πράγμα που ισχύει τόσο για την αυτεπάγγελτη επιστροφή όσο και για την επιστροφή κατόπιν αιτήσεως. Η αντίθετη ερμηνεία, δηλαδή ότι και η ίδια η επιστροφή πρέπει να λαμβάνει χώρα εντός της τριετούς προθεσμίας, θα είχε ως συνέπεια την απόσβεση του δικαιώματος επιστροφής ανάλογα με την ταχύτητα με την οποία ενεργούν οι διοικητικές αρχές, πράγμα που θα αντέβαινε στην ασφάλεια δικαίου.

51. Στην υπό κρίση περίπτωση, δεν αμφισβητείται ότι καμία αίτηση επιστροφής δεν υποβλήθηκε εντός της τριετούς προθεσμίας. Εξ αυτού του λόγου εγείρεται το ζήτημα ποιες νομικές προϋποθέσεις πρέπει να πληρούνται για την παρέμβαση των τελωνειακών αρχών. Ειδικότερα, πρέπει να διευκρινιστεί ποιος είναι ο βαθμός βεβαιότητας που πρέπει να έχουν οι αρχές όσον

[16] Απόφαση της 19ης Ιουνίου 2019, C & J Clark International (C-612/16, EU:C:2019:508, σκέψη 50). Η υπογράμμιση δική μου.

[17] Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, CIVAD (C-533/10, EU:C:2012:347, σκέψη 21). Η υπογράμμιση δική μου.

αφορά το δικαίωμα του πολίτη προς επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών. Θα εξετάσω λεπτομερέστερα το ζήτημα αυτό αφού πρώτα αναλύσω εν συντομία τη λειτουργία της τριετούς προθεσμίας που προβλέπεται στην επίμαχη ρύθμιση.

2. Η λειτουργία της τριετούς αποσβεστικής προθεσμίας

52. Όπως επισήμανε το Δικαστήριο στην απόφαση CIVAD, η προαναφερθείσα τριετής προθεσμία αποτελεί αποκλειστική προθεσμία, ήτοι προθεσμία προβλεπόμενη από τον νόμο, κατά τη διάρκεια της οποίας ο δανειστής δύναται να προβάλει το δικαίωμά του προς επιστροφή. Η παρέλευση της προθεσμίας αυτής συνεπάγεται, κατ' αρχήν, την απώλεια του εν λόγω δικαιώματος. Κατά το Δικαστήριο, τέτοια τριετής αποκλειστική προθεσμία είναι εύλογη, δεδομένου ότι δεν είναι ικανή να καταστήσει πρακτικώς αδύνατη ή υπερβολικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που παρέχει η έννομη τάξη της Ένωσης [18].

53. Το Δικαστήριο εκτίμησε ότι τέτοια αποκλειστική προθεσμία είναι προς όφελος της ασφάλειας δικαίου η οποία προστατεύει τόσο τον ιδιώτη όσο και την οικεία διοικητική αρχή και δεν εμποδίζει τον ιδιώτη να ασκήσει τα δικαιώματα που του απονέμει η έννομη τάξη της Ένωσης. Τέλος, το Δικαστήριο έκρινε ότι η τελωνειακή νομοθεσία ναι μεν προβλέπει ορισμένες εξαιρέσεις από την τριετή προθεσμία, για παράδειγμα, σε περίπτωση ανωτέρας βίας, πλην όμως επισήμανε ότι η επιστροφή των καταβληθέντων εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών επιτρέπεται μόνον υπό ορισμένες προϋποθέσεις και σε ειδικώς προβλεπόμενες περιπτώσεις. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι η εν λόγω επιστροφή συνιστά εξαίρεση από το κανονικό σύστημα εισαγωγών και εξαγωγών, οι προβλέπουσες αυτήν διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται στενά [19].

54. Η νομολογία που μνημονεύεται στα προηγούμενα σημεία των παρουσών προτάσεων αφορά τις διατάξεις που διέπουν την επιστροφή τελωνειακών δασμών κατόπιν υποβολής αιτήσεως από οικονομικό φορέα. Ωστόσο, φρονώ ότι η ίδια συλλογιστική, η οποία στηρίζεται στην ασφάλεια δικαίου, ισχύει και για την τριετή προθεσμία που προβλέπεται για την αυτεπάγγελτη επιστροφή, γεγονός που καθιστά, κατ' επέκταση, εφαρμοστέο και το σύνολο των ερμηνευτικών αρχών που απορρέουν από την προαναφερθείσα νομολογία.

3. Ο βαθμός βεβαιότητας που πρέπει να έχουν οι τελωνειακές αρχές και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθείται για την επιστροφή

55. Η μνημονευόμενη στο σημείο 35 των παρουσών προτάσεων νομοθεσία, η οποία ρυθμίζει τα διαδικαστικά ζητήματα της επιστροφής των αχρεωστήτως καταβληθέντων τελωνειακών δασμών, ορίζει ότι «οι τελωνειακές αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή […] *όταν οι ίδιες διαπιστώνουν* […] *την ύπαρξη* μιας από τις καταστάσεις [που θεμελιώνουν τέτοιο δικαίωμα]» [20], πράγμα που εγείρει το ζήτημα τι ακριβώς πρέπει να αφορά η «διαπίστωση» αυτή και ποιος είναι ο απαιτούμενος βαθμός βεβαιότητας σχετικά με την ύπαρξη δικαιώματος επιστροφής.

56. Κατά τη γνώμη μου, το γράμμα των σχετικών ουσιαστικών διατάξεων, οι οποίες μνημονεύονται στο σημείο 44 των παρουσών προτάσεων, δεν καταλείπει καμία αμφιβολία περί του ότι η γνώση των τελωνειακών αρχών πρέπει να καλύπτει τις περιστάσεις που θεμελιώνουν το δικαίωμα επιστροφής. Τούτο περιλαμβάνει, ειδικότερα, *τη γνώση των ουσιωδών στοιχείων*, ήτοι

[18] Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, CIVAD (C-533/10, EU:C:2012:347, σκέψεις 21 και 22).

[19] Απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, CIVAD (C-533/10, EU:C:2012:347, σκέψεις 23 και 24).

[20] Η υπογράμμιση δική μου.

των διενεργηθεισών τελωνειακών συναλλαγών, της ταυτότητας των επιχειρήσεων που αφορούν οι συναλλαγές αυτές, των καταβληθέντων ποσών και, βεβαίως, της ανυπαρξίας τελωνειακής οφειλής [21].

57. Υπαρχόντων των στοιχείων αυτών, οι τελωνειακές αρχές υποχρεούνται να προβούν στην επιστροφή και *δεν διαθέτουν κανένα περιθώριο διακριτικής ευχέρειας*. Συναφώς, και σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή, δεν είναι δυνατόν να γίνει σαφής διάκριση μεταξύ της πραγματικής διαπίστωσης περί του ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις επιστροφής και της υποχρέωσης διαπίστωσης του γεγονότος αυτού, ειδάλλως η έννοια της «αυτεπάγγελτης επιστροφής» θα καθίστατο κενή περιεχομένου. Εφόσον η τελωνειακή αρχή έχει γνώση των στοιχείων περί των οποίων έγινε λόγος στο προηγούμενο σημείο των παρουσών προτάσεων, επιβάλλεται το συμπέρασμα ότι έχει την υποχρέωση να προβεί αυτεπαγγέλτως στη διαπίστωση και στην επιστροφή. Η προϋπόθεση της *διαπίστωσης* υπό στενή έννοια ισοδυναμεί, κατά τη γνώμη μου, με *υποχρέωση διαπίστωσης* υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Η αντίθετη ερμηνεία, η οποία στηρίζεται στην έλλειψη οποιασδήποτε υποχρεώσεως της τελωνειακής αρχής να διαπιστώσει αυτεπαγγέλτως ότι ένα ποσό μπορεί να επιστραφεί, θα οδηγούσε στον αποκλεισμό οποιουδήποτε δικαστικού ελέγχου και, κατά συνέπεια, οποιασδήποτε ευθύνης λόγω παραβάσεως της υποχρεώσεως αυτής, διότι παράβαση ανύπαρκτης υποχρεώσεως είναι εξ ορισμού αδύνατη. Το αποτέλεσμα αυτό θα ήταν αντίθετο προς τον σκοπό της αυτεπάγγελτης επιστροφής η οποία στηρίζεται στη γενική υποχρέωση επιστροφής των φόρων που εισπράττονται κατά παράβαση των κανόνων του δικαίου της Ένωσης.

58. Ωστόσο, ένα βασικό ζήτημα είναι με ποιον τρόπο οφείλουν να λαμβάνουν οι τελωνειακές αρχές τις αναγκαίες προς τούτο πληροφορίες, και ειδικότερα αν αρκεί οι πληροφορίες αυτές να τους γνωστοποιούνται, για παράδειγμα, από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις, ή αν αντίθετα οι τελωνειακές αρχές πρέπει να ενεργούν προορατικά και να πραγματοποιούν έρευνες με σκοπό την επίτευξη μεγαλύτερης σαφήνειας. Είναι προφανές ότι η αυτεπάγγελτη διαπίστωση από τις τελωνειακές αρχές περί του ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις επιστροφής ασφαλώς δεν αποτελεί τυχαίο γεγονός και ότι πάντοτε απαιτεί συγκεκριμένη ενεργό συμπεριφορά από την πλευρά τους. Ο τρόπος δράσης των τελωνειακών αρχών και το κατά πόσον αυτές οφείλουν να ενεργούν προορατικά θα αποτελέσει αντικείμενο ανάλυσης στη συνέχεια. Αυτό που μπορεί να λεχθεί μετά βεβαιότητας στο στάδιο αυτό είναι ότι η μέριμνα ώστε η διοίκηση να λάβει γνώση της ανυπαρξίας τελωνειακής οφειλής δεν πρέπει να βαρύνει αποκλειστικώς και μόνον την ενδιαφερόμενη επιχείρηση, ειδάλλως τούτο θα ισοδυναμούσε με απαίτηση υποβολής αιτήσεως επιστροφής σε κάθε περίπτωση. Με άλλα λόγια, θα υφίστατο εκ των πραγμάτων μόνον μία μέθοδος επιστροφής των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών, ενώ η τελωνειακή νομοθεσία προβλέπει σαφώς *δύο διαφορετικές μεθόδους* επιστροφής.

59. Επομένως, προκειμένου η ρύθμιση περί αυτεπάγγελτης επιστροφής να μην καθίσταται κενή περιεχομένου, είναι κατ' εμέ εύλογο να επιβάλλεται στις τελωνειακές αρχές η υποχρέωση να διενεργούν οι ίδιες έρευνες με σκοπό τη διαπίστωση των προαναφερθέντων ουσιωδών στοιχείων ώστε να καθίσταται δυνατή η επιστροφή. Η ερμηνεία αυτή στηρίζεται επίσης στην ανάλυση των διαφόρων γλωσσικών αποδόσεων της έκφρασης «οι τελωνειακές αρχές *διαπιστώνουν οι ίδιες*» [22] η

[21] Οι «Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την επιστροφή και τη διαγραφή» (σελίδα 32) που διατύπωσε η Γενική Διεύθυνση Φορολογίας και Τελωνειακής Ένωσης της Επιτροπής αναφέρουν μόνον ότι «οι τελωνειακές αρχές πρέπει να διαθέτουν *όλα τα απαιτούμενα στοιχεία* για να προβούν στην επιστροφή», χωρίς ωστόσο να γίνονται πιο συγκεκριμένες (η υπογράμμιση δική μου).

[22] Βλ. τις αποδόσεις στην ισπανική («cuando las propias autoridades aduaneras descubran»), στη δανική («toldmyndighederne […] når de selv […] konstaterer»), στη γερμανική («stellen die Zollbehörden selbst […] fest»), στην αγγλική («where the customs authorities themselves discover»), στην ιταλική («se le autorità doganali constatano»), στη λιθουανική («Jeigu muitinė per šį laikotarpį pati nustato»), στην ολλανδική («de douaneautoriteiten […] tot de vaststelling komen») και στην πορτογαλική γλώσσα («as próprias autoridades aduaneiras verifiquem»).

οποία χρησιμοποιείται στην επίμαχη ρύθμιση και η οποία υποδηλώνει την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους της διοικητικής αρχής, δηλαδή τη λήψη *ερευνητικού μέτρου που αποσκοπεί στη συλλογή πληροφοριών*. Μάλιστα, στην απόδοση στην αγγλική και στην ισπανική γλώσσα, χρησιμοποιείται ρητώς το ρήμα «ανακαλύπτω».

60. Οι εθνικές αρχές έχουν την εξουσία να διενεργούν τελωνειακούς ελέγχους βάσει της τελωνειακής νομοθεσίας[23]. Πάντως, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η υποχρέωση διαπίστωσης των πραγματικών περιστατικών και σχετικής ενέργειας θα πρέπει *να εξαρτάται από την επίμαχη κατάσταση*. Συντάσσομαι με την άποψη της Γαλλικής Κυβερνήσεως και της Επιτροπής ότι, κατ' αρχήν, οι τελωνειακές αρχές δεν θα πρέπει να υποχρεούνται να λάβουν δυσανάλογα μέτρα προκειμένου να προσδιορίσουν την ταυτότητα των οικονομικών φορέων και τα προς επιστροφή ποσά. Θα ήθελα ωστόσο να τονίσω ότι η θέση μου διαφέρει ως προς τα συμπεράσματα που πρέπει να συναχθούν από την παραδοχή αυτή. Η απαίτηση αναλογικότητας αφορά την ύπαρξη εύλογης σχέσης μεταξύ, αφενός, του σκοπού της επιστροφής των αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών και, αφετέρου, της προσπάθειας που πρέπει να καταβάλει η τελωνειακή αρχή για την επίτευξη του σκοπού αυτού. Η αναλογικότητα των ενεργειών μιας τελωνειακής αρχής δεν πρέπει να εκτιμάται in abstracto, αλλά λαμβανομένης υπόψη της συγκεκριμένης περίπτωσης στην οποία εξετάζεται η αυτεπάγγελτη επιστροφή. Συγκεκριμένα, μια σοβαρότερη κατάσταση στην οποία εμπλέκονται περισσότεροι επιχειρηματίες ενδέχεται να απαιτεί τη λήψη ενδελεχέστερων μέτρων εκ μέρους της τελωνειακής αρχής, χωρίς κατ' ανάγκην τα μέτρα αυτά να φαίνονται δυσανάλογα.

61. Σε μια απλή περίπτωση στην οποία εμπλέκεται μόνον ένας εισαγωγέας, η εξακρίβωση της ταυτότητάς του και του ποσού που πρέπει να επιστραφεί προκειμένου να συντελεσθεί η αυτεπάγγελτη επιστροφή φαίνεται να αποτελεί εύλογο και αναλογικό μέτρο. Γιατί να μην πρέπει να συμβεί το ίδιο και σε μια ιδιαίτερη περίπτωση στην οποία εμπλέκονται περισσότεροι επιχειρηματίες οι οποίοι θίγονται από την εσφαλμένη εφαρμογή της τελωνειακής νομοθεσίας εκ μέρους της διοικητικής αρχής; Στην τελευταία αυτή περίπτωση, το γεγονός ότι η διαπίστωση περί συνδρομής των προϋποθέσεων επιστροφής απαιτεί την καταβολή επιπλέον προσπαθειών και πόρων εκ μέρους της τελωνειακής διοίκησης αποτελεί φυσική συνέπεια της *σοβαρότητας της καταστάσεως* την οποία οφείλει να αντιμετωπίσει η τελωνειακή αρχή, τούτο δε, δεν θα πρέπει, για τον λόγο αυτόν και μόνον, να θεωρηθεί ως δυσανάλογο μέτρο.

62. Οι λόγοι που προκάλεσαν την είσπραξη υπερβαλλόντων ποσών δασμών μπορούν επίσης να περιλαμβάνονται μεταξύ *των στοιχείων που λαμβάνονται υπόψη κατά την εκτίμηση της αναλογικότητας των συμπληρωματικών ερευνών* που πρέπει να διενεργήσει η τελωνειακή αρχή. Ειδικότερα, το ότι η ίδια η αρχή αυτή συνέβαλε στην αχρεώστητη είσπραξη εφαρμόζοντας εσφαλμένα την τελωνειακή νομοθεσία απαιτεί από αυτήν μια πιο προορατική προσέγγιση για την επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων ποσών στον επιχειρηματία, παρά μια στάση αναμονής κατά την οποία το υπερβάλλον ποσό ανακτάται μόνον εάν ο εν λόγω επιχειρηματίας αναλάβει σχετική πρωτοβουλία. Εξάλλου, θα ήθελα να τονίσω ότι, σε αντίθεση με ό,τι υποστηρίζει η Γαλλική Κυβέρνηση, η μη διενέργεια αυτεπάγγελτης επιστροφής δεν μπορεί σε κάθε περίπτωση να αντισταθμιστεί από τη δυνατότητα του επιχειρηματία να προβάλει το δικαίωμά του προς επιστροφή. Συγκεκριμένα, ο εν λόγω επιχειρηματίας δεν έχει κατ' ανάγκην επίγνωση των περιστάσεων που δικαιολογούν την επιστροφή και δεν θα είναι πάντοτε σε θέση να υποβάλει αίτηση προς τούτο.

[23] Albert, J.-L., *Le droit douanier de l'Union européenne*, Τμήμα 4 («La gestion du risque et des fraudes»), Namur, 2019, σ. 542 επ., ο οποίος εξηγεί ότι η διενέργεια τελωνειακών ελέγχων ανέκαθεν θεωρείτο ως ένα από τα προνόμια της τελωνειακής αρχής.

63. Λαμβανομένων υπόψη όλων των ανωτέρω και μολονότι κατά την καθημερινή διοικητική πρακτική απαιτείται συνήθης επιμέλεια, με συνέπεια να μην μπορεί να προσαφθεί στη διοίκηση ότι παρέβη το καθήκον επιμελείας της εφόσον αποκαλύπτονται πλημμέλειες κατά την εφαρμογή του τελωνειακού δικαίου μόνο στο πλαίσιο της διενέργειας τακτικών ελέγχων[24], φρονώ ότι *οι σοβαρότερες παραβάσεις απαιτούν τη λήψη επιπλέον μέτρων* εκ μέρους της διοικητικής αρχής για τον προσδιορισμό της ακριβούς εκτάσεως της υποχρεώσεως επιστροφής. Με άλλα λόγια, τα μέτρα που οφείλει να λάβει η τελωνειακή αρχή πρέπει να είναι ανάλογα προς τη σοβαρότητα της καταστάσεως.

64. Μολονότι η εκτίμηση της αναλογικότητας των ληφθέντων μέτρων in concreto εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο, εντούτοις το Δικαστήριο μπορεί να του παράσχει ορισμένες κατευθύνσεις προκειμένου να μπορέσει να εκπληρώσει το καθήκον αυτό. Όσον αφορά την υπό κρίση περίπτωση, φρονώ, σε αντίθεση με την άποψη των μετεχόντων στη διαδικασία, ότι οι γαλλικές αρχές δεν έπραξαν όλα όσα ήταν αναγκαία για την ορθή εφαρμογή της τελωνειακής νομοθεσίας. Κατά τη γνώμη μου, το ότι οι γαλλικές αρχές εφάρμοσαν εσφαλμένα την τελωνειακή νομοθεσία *επί πλείονα συναπτά έτη*[25], γεγονός που είχε *οικονομικές συνέπειες για σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων*, αποτελεί περίσταση η οποία θα έπρεπε να τις υποχρεώσει να λάβουν επιπλέον μέτρα για την αυτεπάγγελτη επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών. Θα εκθέσω λεπτομερέστερα τη γνώμη μου στη συνέχεια.

65. Κατ' αρχάς, πρέπει να σημειωθεί ότι, στις 23 Ιανουαρίου 1991, η Επιτροπή δημοσίευσε την αιτιολογημένη γνώμη COM(90) 2042 τελικό, με την οποία, αφενός, διαπίστωσε ότι η Γαλλική Δημοκρατία, προβλέποντας απαίτηση περί θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων προελεύσεως τρίτων χωρών με προορισμό την Ανδόρα όταν διέρχονταν από το γαλλικό έδαφος, είχε παραβεί τις υποχρεώσεις που υπείχε βάσει ορισμένων διατάξεων του κοινοτικού δικαίου και, αφετέρου, κάλεσε τις γαλλικές αρχές να συμμορφωθούν προς την εν λόγω αιτιολογημένη γνώμη εντός προθεσμίας 30 ημερών. Εξάλλου, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο προκύπτει ότι, στις 6 Ιουνίου 1991, το ministère de l'Économie, des Finances et du Budget (Υπουργείο Οικονομίας, Οικονομικών και Προϋπολογισμού) δημοσίευσε στην Επίσημη Εφημερίδα της Γαλλικής Δημοκρατίας ανακοίνωση προς τους εισαγωγείς και τους εξαγωγείς με την οποία καταργείτο η εν λόγω απαίτηση περί θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία. Κατά τη γνώμη μου, η αντίδραση αυτή εκ μέρους των γαλλικών αρχών πρέπει να νοηθεί ως εν τοις πράγμασι ομολογία παραβάσεως της τελωνειακής νομοθεσίας και βούληση συμμορφώσεως προς τις επιταγές του κοινοτικού δικαίου.

66. Η αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής δεν καταλείπει περιθώριο αμφιβολίας. Οι κατ' εφαρμογήν του καθεστώτος της ελεύθερης κυκλοφορίας εισπραχθέντες δασμοί αντέβαιναν στην εφαρμοστέα νομοθεσία και, ως εκ τούτου, δεν οφείλονταν νομίμως. Επομένως, μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι τελωνειακές αρχές ήταν γενικώς ενήμερες για το γεγονός αυτό ή τουλάχιστον είχαν επίγνωση αυτού. Ομοίως, μπορεί να υποτεθεί ότι οι τελωνειακές αρχές διερωτήθηκαν

[24] Witte, P., *Zollkodex der Union (UZK)*, Μόναχο, 2022, άρθρο 116, σημεία 46 έως 48· Niestedt, M., *EU-Außenwirtschafts- und Zollrecht*, Μόναχο, 2024, άρθρο 116, σημείο 13, οι οποίοι εξηγούν ότι οι τελωνειακές αρχές δεν είναι υποχρεωμένες να εξετάζουν κάθε μεμονωμένη περίπτωση προκειμένου να κρίνουν το ενδεχόμενο επιστροφής. Τέτοια γενική υποχρέωση ελέγχου θα επιβάρυνε υπέρμετρα τις αρχές, λαμβανομένου υπόψη του μεγάλου αριθμού τελωνειακών συναλλαγών. Αντιθέτως, οι τελωνειακές αρχές υποχρεούνται να προβαίνουν στην επιστροφή εφόσον διαπιστώσουν πραγματικά περιστατικά που δικαιολογούν την επιστροφή κατά τη διάρκεια *τελωνειακού ελέγχου, εξωτερικού ελέγχου* κ.λπ.

[25] Μολονότι η υπό κρίση υπόθεση αφορά μόνον τις εισαγωγές που πραγματοποιήθηκαν μεταξύ 1988 και 1991, εντούτοις η επίμαχη πρακτική των γαλλικών τελωνειακών αρχών φαίνεται ότι είχε αρχίσει να εφαρμόζεται πολύ νωρίτερα. Εν πάση περιπτώσει, τούτο φαίνεται να προκύπτει από την αιτιολογημένη γνώμη της Επιτροπής, στην οποία επισημαίνεται ότι η πρακτική αυτή στηρίζεται σε «ανακοίνωση προς τους εξαγωγείς εμπορευμάτων με προορισμό τις κοιλάδες της Ανδόρας» η οποία δημοσιεύθηκε το 1950 και η οποία τροποποιήθηκε το 1974, το 1978 και εν συνεχεία το 1983. Κατά την εν λόγω ανακοίνωση, η διαμετακόμιση εμπορευμάτων με προορισμό την Ανδόρα τα οποία δεν ευρίσκονταν σε ελεύθερη κυκλοφορία εντός της Κοινότητας υπέκειτο στη χορήγηση ειδικής άδειας από τη νομαρχία Ανατολικών Πυρηναίων.

σχετικά με το ζήτημα της ενδεχόμενης επιστροφής, αυτεπάγγελτης ή κατόπιν αιτήσεως, των αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών, κατά μείζοντα λόγο διότι η τελωνειακή νομοθεσία προέβλεπε *γενική υποχρέωση επιστροφής* εφόσον πληρούνταν οι προϋποθέσεις, όπως ήδη επισήμανα στις παρούσες προτάσεις [26].

67. Από την επίσημη ανακοίνωση των γαλλικών αρχών σχετικά με τη μεταβολή της διοικητικής τους πρακτικής προκύπτει ότι οι εν λόγω αρχές είχαν επίγνωση της ανάγκης προστασίας των συμφερόντων των θιγόμενων οικονομικών φορέων ενημερώνοντάς τους ρητώς. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να επισημανθεί ότι οι τελωνειακές αρχές υπέχουν υποχρέωση παροχής πληροφοριών, δεδομένου ότι, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 2, του ενωσιακού τελωνειακού κώδικα, «*διατηρούν τακτικό διάλογο με τους οικονομικούς φορείς* και άλλες αρχές που συμμετέχουν στις διεθνές εμπορευματικές συναλλαγές». Η διάταξη αυτή ορίζει επίσης ότι οι τελωνειακές αρχές «*προωθούν τη διαφάνεια παρέχοντας*, εφόσον είναι εφικτό δωρεάν και μέσω του Διαδικτύου, την τελωνειακή νομοθεσία, *τις γενικές διοικητικές ρυθμίσεις και τα έντυπα αιτήσεων*» [27]. Η διάταξη αυτά αντικατοπτρίζει τις απαιτήσεις *διαφάνειας και δημοσιότητας* με τις οποίες διασφαλίζεται χρηστή διοίκηση. Επισημαίνεται ότι οι απαιτήσεις αυτές ίσχυαν ήδη σε επίπεδο διεθνούς οικονομικού δικαίου κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της υποθέσεως της κύριας δίκης [28]. Επομένως, μπορεί να γίνει δεκτό ότι, μέσω της επίσημης αυτής ανακοινώσεως, οι τελωνειακές αρχές εκπλήρωσαν την *ελάχιστη* υποχρέωσή τους περί παροχής πληροφοριών σχετικά με την εφαρμοστέα νομοθεσία.

68. Ωστόσο, η προσέγγιση αυτή ασφαλώς δεν αρκούσε για να αρθεί ο παράνομος χαρακτήρας της καταστάσεως η οποία διήρκεσε επί σειρά ετών, δηλαδή για να διασφαλιστεί ότι οι επιχειρήσεις που είχαν θιγεί από την καταλογιζόμενη στις γαλλικές αρχές παραβίαση του δικαίου της Ένωσης θα μπορούσαν να λάβουν επιστροφή. Συγκεκριμένα, πρέπει να σημειωθεί ότι η ανακοίνωση που δημοσίευσαν οι γαλλικές αρχές απλώς αναγγέλλει την κατάργηση της απαιτήσεως περί θέσεως σε ελεύθερη κυκλοφορία *για το μέλλον*, πλην όμως ουδέν αναφέρει σχετικά με τη μεταχείριση τυχόν αιτήσεων των επιχειρήσεων οι οποίες υπέστησαν οικονομική ζημία *κατά το παρελθόν* [29]. Η ανακοίνωση αυτή επίσης σιωπά σχετικά με τη δυνατότητα των εν λόγω επιχειρήσεων να ζητήσουν απευθείας από τις τελωνειακές αρχές πληροφορίες για την έκταση της παραβάσεως που αυτές είχαν διαπράξει και σχετικά με τη δυνατότητα να συμβάλουν στην αποσαφήνιση των πραγματικών περιστατικών των τελωνειακών συναλλαγών που τις αφορούσαν ή να υποβάλουν, ενδεχομένως, αίτηση επιστροφής.

69. Στην επίσημη αυτή ανακοίνωση δεν διευκρινίζεται ότι η επίμαχη μεταβολή της διοικητικής πρακτικής των τελωνειακών αρχών οφείλεται στην πραγματικότητα στην παρέμβαση της Επιτροπής, η οποία είχε προειδοποιήσει τις αρχές για την ύπαρξη παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου. Επομένως, οι οικονομικοί φορείς που δεν είχαν ενημερωθεί για τα γεγονότα αυτά δεν θα μπορούσαν να προσδιορίσουν την αιτία αυτής της μεταβολής στη διοικητική πρακτική. Οι πληροφορίες αυτές ήταν όμως απαραίτητες για να μπορέσουν οι θιγείσες επιχειρήσεις να ασκήσουν αποτελεσματικά τα δικαιώματά τους. Ελλείψει δε επιπλέον μέτρων, υπήρχε κίνδυνος ορισμένες επιχειρήσεις να αγνοούν τις δυνατότητες που τους παρέχονταν.

[26] Βλ. σημείο 43 των παρουσών προτάσεων.

[27] Η υπογράμμιση δική μου.

[28] Η εν λόγω διάταξη θέτει σε εφαρμογή τις απαιτήσεις του διεθνούς δικαίου, ήτοι των συμφωνιών που έχουν συναφθεί στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), και ειδικότερα του άρθρου X, σημείο 1, της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου (ΓΣΔΕ) και της Συμφωνίας για τη διευκόλυνση του εμπορίου (ΣΔΕ) (Witte, P., *Zollkodex der Union*, Μόναχο, 2022, άρθρο 14, σημεία 33 έως 35).

[29] Εξάλλου, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Επιτροπή κίνησε διαδικασία λόγω παραβάσεως κατά της Γαλλικής Δημοκρατίας, η οποία οδήγησε στη μεταβολή της διοικητικής πρακτικής των τελωνειακών αρχών, κατόπιν καταγγελίας που υπέβαλε έμπορος προϊόντων προελεύσεως Πολωνίας με προορισμό την Ανδόρα.

4. Οι απαιτήσεις που απορρέουν από τη γενική αρχή της χρηστής διοικήσεως

70. Εκτιμώ ότι η προσέγγιση αυτή δεν συνάδει με τις απαιτήσεις που απορρέουν από τη γενική αρχή της χρηστής διοικήσεως την οποία οφείλουν να τηρούν οι τελωνειακές αρχές όταν εφαρμόζουν το δίκαιο της Ένωσης[30]. Ειδικότερα, κατά τη γνώμη μου, οι γαλλικές αρχές παρέβησαν δύο ουσιώδεις υποχρεώσεις, των οποίων η τήρηση χαρακτηρίζει τη χρηστή διοίκηση, ήτοι, αφενός, την υποχρέωση *αιτιολογήσεως των διοικητικών αποφάσεων* και, αφετέρου, την υποχρέωση *δίκαιης μεταχείρισης του διοικουμένου*[31].

71. Όπως έχει επισημάνει το Δικαστήριο στη νομολογία του, η υποχρέωση αιτιολογήσεως των αποφάσεων των εθνικών αρχών έχει όλως ιδιαίτερη σημασία, καθόσον *παρέχει τη δυνατότητα στον αποδέκτη των αποφάσεων αυτών να υπερασπιστεί τα δικαιώματά του υπό τις καλύτερες δυνατές συνθήκες και να κρίνει, έχοντας πλήρη γνώση των δεδομένων, κατά πόσον είναι σκόπιμη η άσκηση προσφυγής κατά των ως άνω αποφάσεων*. Η υποχρέωση αυτή είναι επίσης αναγκαία ώστε να μπορούν τα δικαστήρια να ασκούν τον έλεγχο νομιμότητας των εν λόγω αποφάσεων[32]. Κατά τη γνώμη μου, η υποχρέωση αιτιολογήσεως επιβάλλεται και στην περίπτωση, όπως η κρινομένη, κατά την οποία η απόφαση της διοικήσεως να μεταβάλει τη διοικητική πρακτική της, με την οποία αυτή σιωπηρώς συνομολογεί παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, *ανοίγει τον δρόμο για την υποβολή αιτήσεων επιστροφής αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών*. Η τήρηση της εν λόγω υποχρεώσεως αιτιολογήσεως έχει ακόμη μεγαλύτερη σημασία δεδομένου ότι οι τελωνειακές αρχές υποχρεούνται να προβούν στην επιστροφή και δεδομένου ότι τίθεται προθεσμία τριών ετών[33].

72. Ειδικότερα, φρονώ ότι, εάν η ίδια η διοικητική αρχή, η οποία γνωρίζει όλες τις πραγματικές και νομικές πτυχές της παραβάσεως αυτής, δεν παρέχει αρκούντως ακριβή και λεπτομερή αιτιολογία, είναι δύσκολο, ή ακόμη και αδύνατο, για τον διοικούμενο να ασκήσει ορισμένα από τα δικαιώματα που του παρέχει το δίκαιο της Ένωσης, όπως το δικαίωμα επιστροφής. Επιπλέον, πρέπει να επισημανθεί στο πλαίσιο αυτό ότι, κατά πάγια νομολογία, όταν το δίκαιο της Ένωσης απονέμει δικαιώματα στους ιδιώτες, *πρέπει να διασφαλίζεται ότι η δικαιούχοι είναι σε θέση να γνωρίζουν το πλήρες περιεχόμενο των δικαιωμάτων τους και*, ενδεχομένως, *να τα επικαλούνται* ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων[34]. Η απαίτηση αυτή αποκτά ιδιαίτερη σημασία *στη σχέση μεταξύ του πολίτη και της επίμαχης διοικητικής αρχής* στην υπό κρίση υπόθεση[35]. Η επίτευξη του ως άνω σκοπού διακυβεύεται σοβαρά εάν η διοικητική αρχή παραλείπει να παράσχει ουσιώδους σημασίας πληροφορίες, όπως είναι η επέλευση γεγονότος το οποίο γεννά δικαίωμα επιστροφής.

30 Βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, LS Customs Services (C-46/16, EU:C:2017:839, σκέψη 39).

31 Η αρχή της χρηστής διοικήσεως δεν αποτελεί μία και μοναδική αρχή του διοικητικού δικαίου, αλλά συνένωση διαφορών αρχών, συγκροτεί δε κατά κάποιον τρόπο μια γενική έννοια που καλύπτει όλες ή ορισμένες από τις αρχές του διοικητικού δικαίου. Ενίοτε χρησιμοποιείται ως συνώνυμη των αρχών που ισχύουν σε μια διοικητική διαδικασία στηριζόμενη στην τήρηση του νόμου. Η αρχή της χρηστής διοικήσεως επιβάλλει, μεταξύ άλλων, τη διόρθωση των διαπραττόμενων σφαλμάτων ή παραλείψεων, τη διεξαγωγή της διαδικασίας με αμεροληψία και αντικειμενικότητα και την έκδοση αποφάσεως εντός εύλογης προθεσμίας. Επιπλέον, η εν λόγω αρχή περιλαμβάνει αυξημένη υποχρέωση επιμέλειας και προσοχής εκ μέρους των αρχών, το δικαίωμα ακροάσεως, δηλαδή την υποχρέωση των διοικητικών οργάνων να παρέχουν σε αυτούς που θίγονται από μια απόφαση τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις απόψεις τους, καθώς και την υποχρέωση αιτιολογήσεως της αποφάσεως (βλ. προτάσεις της γενικής εισαγγελέα V. Trstenjak στην υπόθεση Gorostiaga Atxalandabaso κατά Κοινοβουλίου, C-308/07 P, EU:C:2008:498, σημείο 89).

32 Βλ. απόφαση της 9ης Νοεμβρίου 2017, LS Customs Services (C-46/16, EU:C:2017:839, σκέψη 40).

33 Βλ. σημείο 50 των παρουσών προτάσεων.

34 Βλ. αποφάσεις της 15ης Μαΐου 2014, Almos Agrárkülkereskedelmi (C-337/13, EU:C:2014:328, σκέψη 21), και της 9ης Μαρτίου 2023, État belge και Promo 54 (C-239/22, EU:C:2023:181, σκέψη 28).

35 Βλ. αποφάσεις της 8ης Μαΐου 2019, PI (C-230/18, EU:C:2019:383, σκέψη 57), και της 7ης Σεπτεμβρίου 2021, Klaipėdos regiono atliekų tvarkymo centras (C-927/19, EU:C:2021:700, σκέψη 122).

73. Πέραν αυτού, πρέπει να σημειωθεί ότι η αρχή της χρηστής διοικήσεως περιλαμβάνει επίσης την υποχρέωση ενέργειας κατά δίκαιο τρόπο. Η αρχή της δίκαιης μεταχείρισης είναι αναγκαία για τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης και προβλεψιμότητας στις σχέσεις μεταξύ των ιδιωτών και της διοίκησης [36]. Τούτο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την εμπιστοσύνη στη νομιμότητα των πράξεων της διοίκησης [37]. Η αρχή αυτή θεωρείται πολύ ευρεία έννοια, η οποία αποτελεί τη βάση άλλων αρχών του διοικητικού δικαίου της Ένωσης, όπως οι αρχές της αμεροληψίας, της νομιμότητας, της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της απαγορεύσεως των διακρίσεων και της ίσης μεταχειρίσεως, καθώς και η αρχή της αναλογικότητας [38].

74. Όσον αφορά την υπό κρίση υπόθεση, είναι προφανές ότι, λόγω του ότι η διοίκηση παρέλειψε να παράσχει σημαντικές πληροφορίες σχετικά με τη δυνατότητα υποβολής αιτήσεως επιστροφής, οι επιχειρήσεις που υποχρεώθηκαν να καταβάλουν αχρεωστήτως δασμούς πριν από τη μεταβολή της πρακτικής των τελωνειακών αρχών περιήλθαν σε μειονεκτική θέση σε σχέση με τις λοιπές επιχειρήσεις. Αντιθέτως, εάν οι γαλλικές αρχές είχαν εκθέσει δημοσίως τους λόγους που επέβαλλαν την επίμαχη μεταβολή διοικητικής πρακτικής, όλες οι επιχειρήσεις θα είχαν τύχει ισότιμης μεταχείρισης. Για τον λόγο αυτόν, φρονώ ότι η αρχή της δίκαιης μεταχείρισης δεν τηρήθηκε εν προκειμένω.

75. Υπ' αυτό το πρίσμα, φρονώ ότι δεν ήταν δυσανάλογο να απαιτηθεί από τις τελωνειακές αρχές να παράσχουν συμπληρωματικές πληροφορίες και να θέσουν σε εφαρμογή κατάλληλες διαδικασίες για την επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών. Μια τέτοια προσέγγιση είναι αναγκαία λαμβανομένης υπόψη της σοβαρότητας της παραβάσεως της τελωνειακής νομοθεσίας, από την άποψη τόσο της διάρκειας όσο και της εκτάσεώς της. Πράγματι, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η παράβαση διήρκεσε επί πλείονα έτη και ότι εξ αυτής επηρεάστηκε το σύνολο των εμπορικών συναλλαγών μεταξύ της Ανδόρας και των τρίτων χωρών.

5. Το καθεστώς του δικαιώματος επιστροφής στην έννομη τάξη της Ένωσης

76. Η απαίτηση αυτή καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική αν ληφθεί υπόψη το καθεστώς του δικαιώματος επιστροφής στην έννομη τάξη της Ένωσης. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι οι τελωνειακές διατάξεις περί επιστροφής των αχρεωστήτως εισπραχθέντων δασμών αποτελούν απλώς *έκφραση μιας εγγενούς αρχής του δίκαιου της Ένωσης*, ήτοι της γενικής αρχής της ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών [39]. Ειδικότερα, κατά πάγια νομολογία, «το δικαίωμα επιστροφής φόρων που το κράτος μέλος έχει εισπράξει κατά παράβαση των κανόνων του [δικαίου της Ένωσης] αποτελεί συνέπεια και συμπλήρωμα των δικαιωμάτων που απονέμουν στους ιδιώτες οι [ενωσιακές] διατάξεις, όπως αυτές έχουν ερμηνευθεί από το Δικαστήριο. Επομένως, το κράτος μέλος υποχρεούται, καταρχήν, να επιστρέφει τους φόρους που έχει εισπράξει κατά παράβαση του [δικαίου της Ένωσης]» [40].

[36] Lenaerts, K., «"In the Union We Trust": Trust-Enhancing Principles of Community Law», *Common Market Law Review*, τόμ. 41, αριθ. 2, 2004, σ. 337 επ.

[37] Βλ., συναφώς, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, *Law of the Administrative Procedure of the European Union – European Added Value Assessment*, Οκτώβριος 2012, σ. 1-12.

[38] Wakefield, J., *The Right to Good Administration*, Alphen aan den Rijn, 2007, σ. 71.

[39] Βλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2022, Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions κ.λπ. (C-415/20, C-419/20 και C-427/20, EU:C:2022:306, σκέψη 62).

[40] Βλ. απόφαση της 28ης Ιανουαρίου 2010, Direct Parcel Distribution Belgium (C-264/08, EU:C:2010:43, σκέψη 45). Waelbroeck, M., «La nature juridique du droit au remboursement des montants payés contrairement au droit communautaire», *Droit international, intégration européenne et libres marchés*, 2011, σ. 161 επ., όπου ο συγγραφέας εξηγεί την προέλευση της νομολογίας αυτής.

77. Επιπλέον, από πάγια νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι «κάθε διοικούμενος στον οποίον επιβλήθηκε από εθνική αρχή, κατά παραβίαση του δικαίου της Ένωσης, η καταβολή τέλους, δασμού, φόρου ή άλλου ποσού δικαιούται βάσει του δικαίου αυτού να του επιστραφεί το ποσό από το οικείο κράτος μέλος». Κατά το Δικαστήριο, «επίσης βάσει του δικαίου της Ένωσης, ο εν λόγω διοικούμενος δικαιούται να λάβει από το κράτος μέλος όχι μόνον την επιστροφή του αχρεωστήτως εισπραχθέντος χρηματικού ποσού, αλλά και τόκους ως αντιστάθμισμα για τη μη διαθεσιμότητα του ποσού». Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι «αντικείμενο μιας τέτοιας παραβιάσεως μπορεί να αποτελεί κάθε κανόνας του δικαίου της Ένωσης, είτε πρόκειται για διάταξη του πρωτογενούς ή του παράγωγου δικαίου […] είτε για γενική αρχή του δικαίου της Ένωσης». Τέλος, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι είναι δυνατή η επίκληση των δικαιωμάτων της επιστροφής αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών και της καταβολής τόκων σε περίπτωση που η καταβολή επιβλήθηκε «*λόγω εσφαλμένης ερμηνείας* […] *πράξεως της Ένωσης*» [41].

78. Η νομολογία αυτή δεν αναιρείται από άλλη νομολογία του Δικαστηρίου κατά την οποία οι προβλέπουσες την επιστροφή διατάξεις πρέπει να ερμηνεύονται στενά δεδομένου ότι η επιστροφή αυτή συνιστά εξαίρεση από το κανονικό σύστημα εισαγωγών και εξαγωγών [42]. Πέραν του ότι η νομολογία αυτή πρέπει να νοηθεί υπό την αληθή της έννοια, ήτοι ως υπόμνηση της αρχής της νομιμότητας, βάσει της οποίας η διοίκηση έχει την εξουσία να ενεργεί μόνο στις ειδικώς καθοριζόμενες από το δίκαιο της Ένωσης περιπτώσεις, ιδίως όταν η εφαρμογή ορισμένων τελωνειακών κανόνων συνεπάγεται απώλεια ιδίων πόρων εις βάρος του προϋπολογισμού της Ένωσης [43], τα ακόλουθα επιχειρήματα συνηγορούν υπέρ της απόρριψης της ερμηνείας ότι η εν λόγω νομολογία αποκλείει το δικαίωμα επιστροφής.

79. Πρώτον, πρέπει να διευκρινιστεί ότι η υποστηριζόμενη με τις παρούσες προτάσεις ερμηνεία δεν αποσκοπεί στη θέσπιση ενός πρόσθετου λόγου επιστροφής εφαρμοστέου σε κάθε περίπτωση. Αντιθέτως, αφορά τον προσδιορισμό του εύρους των υποχρεώσεων των τελωνειακών αρχών στο πλαίσιο της δεύτερης μεθόδου που προβλέπει η τελωνειακή νομοθεσία, δηλαδή στην περίπτωση που οι εν λόγω αρχές προβαίνουν αυτεπαγγέλτως στην επιστροφή, αφού οι ίδιες διαπιστώσουν ότι δεν είχε γεννηθεί καμία τελωνειακή οφειλή.

80. Δεύτερον, όπως ήδη επισημάνθηκε στις παρούσες προτάσεις, η διοίκηση έχει κατ' αρχήν υποχρέωση επιστροφής των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών. Επομένως, η στενή ερμηνεία των κανόνων περί επιστροφής αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών δεν μπορεί να χρησιμεύσει ως επιχείρημα για την άρνηση επιστροφής σε περιπτώσεις στις οποίες πληρούνται οι νομικές προϋποθέσεις. Τουναντίον, οι ειδικές διατάξεις της τελωνειακής νομοθεσίας πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο σύμφωνο με την προαναφερθείσα γενική αρχή της ανάκτησης των αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών.

[41] Βλ. απόφαση της 28ης Απριλίου 2022, Gräfendorfer Geflügel- und Tiefkühlfeinkost Produktions κ.λπ. (C-415/20, C-419/20 και C-427/20, EU:C:2022:306, σκέψεις 51, 52, 61, 63 και 64). Η υπογράμμιση δική μου.

[42] Βλ. απόφαση της 14ης Ιουνίου 2012, CIVAD (C-533/10, EU:C:2012:347, σκέψη 24).

[43] Τα έσοδα που προέρχονται από δασμούς του κοινού δασμολογίου αποτελούν ίδιους πόρους της Ένωσης οι οποίοι εισπράττονται από τα κράτη μέλη και τίθενται στη διάθεση της Επιτροπής. Από την πλευρά του, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι εναπόκειται στα κράτη μέλη να λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα προκειμένου να διασφαλίζουν την πραγματική και πλήρη είσπραξη των τελωνειακών δασμών [βλ. απόφαση της 11ης Ιουλίου 2019, Επιτροπή κατά Ιταλίας (Ίδιοι πόροι – Είσπραξη τελωνειακής οφειλής), C-304/18, EU:C:2019:601, σκέψεις 49 και 50].

6. Ενδιάμεσο συμπέρασμα

81. Στις παρούσες προτάσεις, εξέτασα διάφορες νομικές πτυχές του δικαιώματος επιστροφής που προβλέπεται από το τελωνειακό δίκαιο, λαμβάνοντας υπόψη τις ειδικές περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως. Βάσει της αναλύσεως αυτής, επιβάλλεται να συναχθούν ορισμένα ενδιάμεσα συμπεράσματα προκειμένου να δοθεί απάντηση στο αιτούν δικαστήριο.

82. Πρώτον, έγινε δεκτό ότι για την επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών απαιτείται: i) να υποβληθεί αίτηση εντός της προβλεπόμενης από την τελωνειακή νομοθεσία τριετούς προθεσμίας ή ii) οι αρχές να διαπιστώσουν οι ίδιες, εντός της προθεσμίας αυτής, ότι οι δασμοί αυτοί δεν οφείλονταν κατά νόμο. Εντούτοις, δεν απαιτείται η επιστροφή αυτή να λάβει χώρα εντός της εν λόγω προθεσμίας. Εφόσον συντρέξει μία εκ των ανωτέρω προϋποθέσεων στον αναγκαίο χρόνο, η εν λόγω επιστροφή μπορεί να συντελεσθεί μετά την παρέλευση της ως άνω προθεσμίας [44].

83. Δεύτερον, έγινε δεκτό ότι, για να δύνανται οι τελωνειακές αρχές να προβούν σε επιστροφές, είναι αναγκαίο να προσδιορίσουν, μεταξύ άλλων, την ταυτότητα των θιγόμενων επιχειρήσεων καθώς και τα ποσά που πρέπει να επιστραφούν. Ωστόσο, οι τελωνειακές αρχές δεν πρέπει να υιοθετούν παθητική στάση, αλλά οφείλουν να αναλαμβάνουν οι ίδιες πρωτοβουλία σε περιπτώσεις σοβαρών παραβάσεων της τελωνειακής νομοθεσίας ή παρατυπιών. Ως εκ τούτου, οι τελωνειακές αρχές υποχρεούνται να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα για την περίσταση μέτρα, συμπεριλαμβανομένης της διενέργειας ερευνών, και να συνεργάζονται καλόπιστα με τις θιγόμενες επιχειρήσεις προκειμένου να διασφαλίζεται η άσκηση των δικαιωμάτων τους [45].

84. Τρίτον, εφόσον, κατά την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, η επιστροφή των αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών δεν είναι πλέον δυνατή, για παράδειγμα, λόγω παρελεύσεως της προβλεπόμενης από την τελωνειακή νομοθεσία τριετούς προθεσμίας, το αιτούν δικαστήριο θα μπορούσε να εξετάσει, κατόπιν αιτήματος της αναιρεσείουσας της κύριας δίκης, κατά πόσον πληρούνται εν προκειμένω οι προϋποθέσεις για την καταβολή αποζημιώσεως λόγω παραβιάσεως του δικαίου της Ένωσης.

VI. Πρόταση

85. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στα προδικαστικά ερωτήματα που υπέβαλε το Cour de cassation (Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο, Γαλλία) ως εξής:

Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1430/79 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουλίου 1979, περί της επιστροφής ως αχρεωστήτως εισπραχθέντων ή της διαγραφής χρέους εισαγωγικών ή εξαγωγικών δασμών, του οποίου το περιεχόμενο επαναλαμβάνεται στο άρθρο 236, παράγραφος 2, τρίτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2913/92 του Συμβουλίου, της 12ης Οκτωβρίου 1992, περί θεσπίσεως κοινοτικού τελωνειακού κώδικα,

[44] Βλ. σημεία 42 έως 54 των παρουσών προτάσεων.

[45] Βλ. σημεία 55 έως 75 των παρουσών προτάσεων.

έχει την έννοια ότι:

για να δύνανται οι τελωνειακές αρχές να προβούν στην αυτεπάγγελτη επιστροφή αχρεωστήτως εισπραχθέντων τελωνειακών δασμών, πρέπει να έχουν διαπιστώσει, εντός προθεσμίας τριών ετών από τη βεβαίωση των δασμών αυτών, ότι οι εν λόγω δασμοί δεν οφείλονταν νομίμως. Προκειμένου να μπορεί να πραγματοποιηθεί η επιστροφή, η εν λόγω διαπίστωση πρέπει να περιλαμβάνει την ταυτότητα των θιγόμενων οικονομικών φορέων και τα ποσά που πρέπει να επιστραφούν σε καθέναν εξ αυτών. Οι διενεργούμενες για τον σκοπό αυτό έρευνες πρέπει να είναι ανάλογες προς τη σοβαρότητα της καταστάσεως την οποία οφείλει να αντιμετωπίσει η αρμόδια αρχή.